

זכויות ושירותים מקוונים בעת מלחמה

הקליניקה למשפט, לטכנולוגיה ולסייבר
LAW TECHNOLOGY & CYBER CLINIC
عيادة القانون والتكنولوجيا والسيبر
הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה

במהלך המלחמה הוקם פורטל ממשלתי בו ניתן להגיש בקשות לסיוע ולקבלת זכויות הניתנות על פי דין. יש להכניס את הנתונים האישיים ולעיתים את הבקשה אותה מבקשים. לעיתים מקבלים תשובה שלילית, על אף שאתם בטוחים כי אתם זכאים לקבל. חלק מהתהליכים של מתן הזכויות יכולים להיות אוטומטיים, ללא התערבות של אנשים שיבחנו את הבקשה. לעיתים על בסיס התשובות שמסרתם, ייתכן שאין גם צורך בכך. זה מייעל ומזרז את המענה ואת קבלת הזכות. עם זאת, לפעמים בגלל שלא מילאנו נכון טופס או בגלל טעות פנימית באלגוריתם, עלולה להתקבל תשובה שלילית.

אם בקשתי סורבה או שלא קיבלתי זכות שמגיעה לי, מה אפשר לעשות?

בראש ובראשונה להבין ש"המחשב ~~לא~~ טועה" – תמיד תיתכנה טעויות, בעצם הכנת האלגוריתם. התשובה שניתנת פעמים רבות שלפיה "המחשב לא טועה" פשוט איננה נכונה. הדבר נכון גם, ואולי אף במיוחד, לבינה מלאכותית. זאת מהטעם ששימוש בבינה מלאכותית עלול להוביל למצב שבו האלגוריתם ילמד דבר מה שהוא מפלה, מדיר או פשוט, מטעה.

אז מה הבעיה בכל זאת?

הבעיה היא שאלגוריתם מטבעו אינו שקוף, כלומר אינו מוצג לציבור הרחב. המשתמשים באתרים הממשלתיים אינם חשופים לדרך שבה האלגוריתם עובד. למה הדבר דומה? דמיינו מצב שבו פקיד של רשות המיסים מסרב לנמק לכם מדוע נקבע לכם שיעור מס הכנסה כפול מהרגיל. מצב הדברים יחמיר עם כניסת הבינה המלאכותית לחיינו. בעוד שבמקרה של אלגוריתם "רגיל" ניתן ללמוד מהי הנוסחה שאותה הוא מבצע, הרי שייתכן שבמקרה של בינה מלאכותית לא ניתן יהיה להסביר עד הסוף כיצד התקבלה תוצאה קונקרטית. במילים אחרות, הלמידה של הבינה המלאכותית מונעת את האפשרות להבין, כיצד הבינה הגיעה לתוצאה מסוימת. לכן, השקיפות לגבי הדרך שבה בנו את הבינה המלאכותית היא חיונית ביותר.

מהו אלגוריתם?

בפשטות, אלגוריתם היא נוסחה, ובמחשב מדובר ברצף של הוראות, הניתנות לביצוע אוטומטי על-ידי מחשב. הזנת פרטים לאלגוריתם יפעילו אותו, מה שיוביל לתוצאה מסוימת. כך, למשל, על מנת להסביר מהו אלגוריתם "רגיל", ניקח את האתר המוסד לביטוח לאומי כדוגמה. האתר משתמש באלגוריתם על-מנת לחשב את זכאות מבוטח לתשלום עבור פינוי מהבית לאור המלחמה. איך זה עובד? המבוטח מזין את פרטיו בטופס המקוון, האלגוריתם מעבד את הנתונים, ומוציא בסוף תשובה סופית באשר לזכאותו של המבקש, ייתכן שהדבר קורה ללא בדיקה אנושית בתהליך.

לשימוש באלגוריתמים יתרונות רבים – האלגוריתם עובד 24/7, וביכולתו לעבד נתונים במהירות, להצליב נתונים בין מאגרים שונים בזמן אמת (למשל, להשוות בין מספר ת.ז לבין שם שהוזן) ועוד. השימוש באלגוריתמים מייעל את השירות שניתן לאזרח, חוסך בכוח אדם ומקצר את זמני ההמתנה – יכול לטפל בפניות רבות במקביל.

אני רוצה לדעת משהו שהוחלט לגביי. האם יש לי דרך לדעת?

התשובה היא – כן!

- **לרשויות הציבוריות השונות ישנה חובה לנמק כיצד התקבלה החלטה כלשהי** – ואין מחלוקת על כך שכל אדם זכאי לקבל את נימוקי ההחלטה שהתקבלה בעניינו מפקידי המדינה בכתב. ניתן לפנות בבקשה לנימוק דרך האתר הממשלתי או דרך המוקד הטלפוני – על עובד המדינה לענות לבקשה תוך 45 ימים ממועד הגשתה. אם סורבתם או שחלפו 45 ימים, עומדת לרשותכם האפשרות להגיש ערר לאותו משרד ממשלתי או רשות. **זוהי זכותכם, אל תוותרו עליה!**
- **יש לכם את הזכות לקבל מידע שאספו עליכם במאגרי מידע** – ככלל, כל אדם זכאי לעיין בעצמו, או על ידי באי-כוחו, במידע שאספו עליכם במאגר מידע. אולי כך תברר הטעות.
- **בנוסף, חוק חופש המידע** מאפשר לאדם לקבל מידע על אודות עצמו גם כן, והוא אף פטור מאגרת בקשת חופש מידע. לכן, ניתן לשלוח בקשת מידע לרשות הרלוונטית (הממונה על החוק ברשות), ולבקש לקבל מידע על אודותיכם.

ומה בנוגע למידע שאינו נוגע אליי ישירות, אבל ברצוני לדעת עליו?

- **לכל אזרח או תושב ישנה הזכות למידע** – על פי חוק חופש המידע לכל אזרח או תושב בישראל יש זכות לקבל כל מידע שהוא מרשות ציבורית, גם בעניינים אשר אינם קשורים אליו ישירות. מדובר באמצעי משמעותי להפעלת ביקורת **על השלטון**. בכל רשות ציבורית, כפי שמגדיר אותה חוק חופש המידע, מצוי ממונה על יישום חוק חופש המידע, וחלה על רשות חובה להשיב לבקשות מידע בפרק זמן קצוב. **ניתן לפנות, בין היתר, דרך טופס הפנייה באתר היחידה הממשלתית לחופש המידע במשרד המשפטים.**
- לעניין זה, נציין כי נכון להיום, ביהמ"ש לא הכריע בצורה חד-משמעית באשר לתחולתו של חוק חופש המידע על שימוש באלגוריתמים (**מצורף מדריך להגשת בקשת חופש מידע**).

לשאלות נוספות – ניתן לפנות לגורמים הבאים:

הקליניקה למשפט, טכנולוגיה וסייבר, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה
cyber.clinic@law.haifa.ac.il

התנועה לחופש המידע
foi@meida.org.il